

ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

Capability of Local Communities in Environmental Management

ดร. จำลอง โพธิ์บุญ*
Chamlong Poboorn, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวอย่าง และเพื่อศึกษาถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนโดยได้ศึกษาใน 3 ชุมชนคือ ชุมชนวัดพระพรหม และชุมชนบ้านนาเก่า ในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี และชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีการหลักคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจะใช้การสัมภาษณ์และการสังเกต ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อในระดับแกนนำของชุมชนและประชาชนในชุมชนรวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลแหลมฉบัง และสำนักงานเขตบางกะปิ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น และวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับสูงคือ ชุมชนวัดกลาง โดยมีปัจจัยภายในที่สำคัญคือ ผู้นำของชุมชน ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน และความสามารถในการสร้างรายได้ของชุมชนจากการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยภายนอก มีช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดกลางคือ หน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรพัฒนาเอกชน และการสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ สำหรับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง 2 ชุมชนนั้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

* อาจารย์ประจำสำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

แวดล้อมยังไม่สูงนักแต่ก็มีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้มแข็งได้ เนื่องจากปัจจัยภายในที่สำคัญคือ ผู้นำชุมชนมีความตั้งใจในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยภายนอกที่ช่วยส่งเสริมคือ การที่เทศบาลมีนโยบาย / แผน และการดำเนินการเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

Abstract

The objective of this study was to investigate the environmental management activities of local communities as well as their capabilities and related factors. The 3 communities selected were Wat Phrathathanporn Community and Nakao Community in Laem Chabang Municipality, Chon Buri Province, and Wat Klang Community in Bang Kapi District, Bangkok. Data were collected from relevant documents and by field surveys. Key informants included the community leaders and members, and local community staff. The developed community's strength indicators and the SWOT analysis technique were employed for the analysis of the data. It was found that Wat Klang Community was relatively strong in managing its environment. Key internal factors included the community leaders, people's participation and ability to create revenue from environmental activities, whilst key external factors affecting the community's strength were external agencies especially NGOs and financial support from external sources. With respect to the 2 communities in Laem Chabang Municipality, although their strength has not yet been acknowledged, they had quite a high potential to improve their environmental management capability. The internal factor affecting this was the willingness of the community leaders. In addition, the key supportive external factor was the policy, plans and implementation of the municipality in building up people's participation in managing their environment.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ความพยายามในการพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 4 ทศวรรษ ได้ส่งผลให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) แต่ในขณะเดียวกัน ผลพวงจากการพัฒนายังได้ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาเช่นเดียวกัน ในพื้นที่ชุมชนเมือง พื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมและพื้นที่ท่องเที่ยวได้ประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ชยะและของเสียอันตราย ฯลฯ ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าไม้ ก็ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมากจนอยู่ในภาวะวิกฤติ

เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤติทางปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม หลายหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนได้ดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีการแตกต่างกัน โดยรัฐมีนโยบายแผนและการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมากมายหลายประการเพื่อแก้ไขปัญหา แต่การแก้ปัญหาที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มักจะเป็นการกำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนาจากกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ และหยิบยื่นให้กับประชาชนซึ่งเป็นฝ่ายรับ ทำให้ในอดีตประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในปัญหาต่างๆ และมองไม่เห็นคุณค่าของการดำเนินการซึ่งมิได้ริเริ่มโดยประชาชนเอง จึงไม่ได้ให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง แต่ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มมีความตระหนักว่าการแก้ปัญหาดังกล่าวให้บรรลุผลและเกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคตจำเป็นต้องมีความเข้มแข็งของชุมชนเป็นฐานสำคัญ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ควรปรับบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและช่วยพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานร่วมกันเพื่อให้ชุมชนต่างๆ มีความเข้มแข็งในที่สุด

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาถึงความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาชุมชน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดพระประทานพรและชุมชนบ้านนาเก่า โดยชุมชนวัดกลางนั้นเป็นชุมชนในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

และการดำเนินงานสำคัญในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมคือ ธนาคารชยะ สำหรับชุมชนวัดพระประทานพรและชุมชนบ้านนาเก้า่นั้นเป็นชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ซึ่งเทศบาลตำบลแหลมฉบังได้รับการยอมรับว่าเป็นเทศบาลที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และเคยได้รับรางวัลรักษาความสะอาดติดต่อกันหลายปีด้วยเหตุผลนี้เองผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาชุมชนทั้ง 3 แห่ง เพื่อศึกษาถึงสภาพการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการศึกษถึงความเข้มแข็งของชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนอื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวอย่าง
- 2.2 เพื่อศึกษาถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

3. ขอบเขตการวิจัย

- 3.1 **พื้นที่ศึกษา** ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากชุมชนในเทศบาลตำบลแหลมฉบัง 2 ชุมชน คือ ชุมชนวัดพระประทานพรและชุมชนบ้านนาเก้า และจากชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
- 3.2 **ประเด็นที่ศึกษา** ศึกษาใน 3 ประเด็นคือ 1) การดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน 2) ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม 3) ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

“ความเข้มแข็งของชุมชน” หมายถึง การที่ประชาชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชนมีการเรียนรู้และสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ของชุมชนร่วมกันได้โดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานของรัฐหรือมีการพึ่งพาน้อยที่สุด

5. ระยะเวลาในการวิจัย

มีนาคม-สิงหาคม 2545

6. วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีการหลักคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใช้การสัมภาษณ์และการสังเกต ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในระดับแกนนำ ของชุมชนและประชาชนในชุมชน รวมถึงสัมภาษณ์ข้าราชการระดับ ต่างๆ ในเทศบาลตำบลแหลมฉบังและสำนักงานเขตบางกะปิ จากนั้น ผู้ศึกษาได้นำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นและ วิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis จากนั้นทำการเปรียบเทียบระหว่าง ชุมชนต่างๆ แล้วนำมาสรุปเพื่อหาคำตอบในประเด็นแนวทางส่งเสริม การสร้างชุมชนเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการศึกษานั้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูลในการวิจัย

ข้อมูลสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและ ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งข้อมูลปฐมภูมินั้นได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งจะใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อการตัดสินใจนำมาเป็นตัวแทนของ ประชากรเป้าหมาย โดยได้ทำการสัมภาษณ์บุคลากรดังต่อไปนี้

1) บุคลากรในหน่วยงานรัฐ

ได้แก่ ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการ กองต่างๆ และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลแหลมฉบังที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ ฝ่ายพัฒนาชุมชนและฝ่ายสวนสาธารณะและการรักษาความสะอาด ของสำนักงานเขตบางกะปิ

2) บุคลากรในชุมชน

ได้แก่ ประธานคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการ ชุมชน ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มกิจกรรมและประชาชนในชุมชน ฯลฯ

6.2 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยได้แก่

- 1) *ตัวผู้วิจัย*
- 2) *แนวคำถาม* ประกอบการสัมภาษณ์ (Interview guideline) โดยมีแนวคำถามในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - (1) ความเห็นต่อสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน
 - (2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่สำคัญ
 - (3) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาพรวม
 - (4) ความคิดเห็นต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านระดับความเข้มแข็ง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด
 - (5) มุมมองในด้านพัฒนาการและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน/การมีส่วนร่วมของประชาชน
 - (6) ความคิดเห็นต่อบทบาทของหน่วยงานของรัฐ/ชุมชนในด้านการสร้างความเข้มแข็ง
 - (7) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 3) *การสังเกตโดยใช้เครื่องมือประกอบ* (Device observation) เช่น กล้องถ่ายรูปและสมุดบันทึก

6.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสองวิธีการหลักคือ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

เป็นการศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยเอกสารจากเทศบาลแหลมฉบัง ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในชุมชนตัวอย่าง 3 ชุมชน เทศบาลแหลมฉบังและสำนักงานเขตบางกะปิ ระหว่าง พฤษภาคม-กรกฎาคม 2545 ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Infomal Interview) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก(Indepth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับแกนนำของชุมชนและประชาชนในชุมชน วัดพระพรหมานพร ชุมชนบ้านนาเก่า และชุมชนวัดกลาง รวมถึงสัมภาษณ์ข้าราชการระดับต่างๆ ในเทศบาลตำบลแหลมฉบัง และสำนักงานเขตบางกะปิ

(2) การสังเกตโดยใช้เครื่องมือประกอบ ได้สังเกตการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนและถ่ายภาพประกอบ

6.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นแรก ใช้การวิเคราะห์ความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนแต่ละชุมชน โดยใช้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สำหรับตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้พัฒนามาจากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกตำบลเขียวจัดดีเด่น ระดับจังหวัด ประจำปี 2544 ของกรมการพัฒนาชุมชนและตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองจากเอกสารแนวทางการวางแผนและจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองของกรมการปกครองและ DANCED (2541) ซึ่งแบ่งออกเป็นหมวดสีเขียว (green agenda) และหมวดสีน้ำตาล (brown agenda) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนาตัวชี้วัดด้านความเข้มแข็งของชุมชนโดยประยุกต์ทฤษฎีการวิเคราะห์ระบบซึ่งเป็นทฤษฎีที่พิจารณาครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร (Inputs) กระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Outputs) โดยได้ตัวชี้วัดด้านความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1) ด้านปัจจัย/ทรัพยากร (Inputs)

(1) มีนโยบาย/แผน/แนวทางด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

- (2) มีผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินการสร้างความเข้มแข็ง
- (3) มีงบประมาณเพียงพอเพื่อใช้ในการดำเนินการ
- (4) มีกลุ่ม/องค์กรของชุมชน อาสาสมัคร NGOs ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง/การจัดการสิ่งแวดล้อม

2) ด้านกระบวนการ (Process)

- (1) ผู้บริหาร/ผู้นำเอาใจใส่/ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง/การจัดการสิ่งแวดล้อม
- (2) ผู้ปฏิบัติงานมีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการดำเนินงาน
- (3) กลุ่ม/องค์กรของชุมชน อาสาสมัคร NGOs มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างความเข้มแข็ง/การจัดการสิ่งแวดล้อม
- (4) ประชาชน/ครัวเรือนในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- (5) กลุ่ม/องค์กรของชุมชน ประชาชน และภาคีต่างๆ มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม
- (6) มีกระบวนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่เป็นระบบ

3) ด้านผลผลิต (Outputs)

- (1) ชุมชนมีความสะอาด ปราศจากขยะและมลพิษ
- (2) ชุมชนมีความร่มรื่นเขียวขจี สวยงาม
- (3) มีการคัดแยกและนำขยะกลับมาใช้ใหม่
- (4) มีระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ
- (5) มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน
- (6) อาคาร/ที่อยู่อาศัยของประชาชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ

จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ด้านความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนทั้งสามแห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านวัดพระประทานพร ชุมชนบ้านนาเก่า และชุมชนวัดกลาง โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแต่ละชุมชน กับตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น

ขั้นที่สอง ทำการวิเคราะห์ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ ที่เรียกว่า SWOT Analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและ

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาปัจจัยด้านจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และข้อจำกัด (Threats) เป็นรายชุมชน

ขั้นที่สาม เป็นการเปรียบเทียบระหว่างชุมชนทั้งสามแห่ง ทั้งด้านความเข้มแข็งและปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

7. ผลการวิจัย

7.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

7.1.1 ชุมชนในเทศบาลตำบลแหลมฉบัง

การศึกษาชุมชนในเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ได้เลือกชุมชนที่มีกิจกรรมในการพัฒนารวมทั้งกิจกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างชัดเจนตามคำแนะนำของเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดพระประทานพรและชุมชนบ้านนาเก่า เพื่อมาเป็นกรณีศึกษา

1) ชุมชนวัดพระประทานพร

ชุมชนวัดพระประทานพรตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 และหมู่ 9 ตำบลสุรศักดิ์ มีจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎรรวมทั้งสิ้น 1,540 คน และยังมีประชากรแฝงเป็นจำนวนมาก ซึ่งเข้ามาทำงานภายในโรงงานอุตสาหกรรม ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพรับจ้างและทำไร่

- สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน

ปัจจุบันพบว่าอาคารและที่อยู่อาศัยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยพอสมควร ชุมชนยังคงมีความร่มรื่นเขียวชอุ่มอยู่ เพราะบางส่วนยังคงมีอาชีพเกษตรกรรม

- ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชนนั้น ได้แก่ ฝุ่นละอองและเศษวัสดุซึ่งเกิดจากรถขนส่งวัสดุก่อสร้างและปัญหาปริมาณขยะ และในอนาคตรัฐมีโครงการขยายท่าเรือแหลมฉบัง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ได้แก่ ปัญหาความแออัด ขยะ น้ำเสีย เป็นต้น

2) ชุมชนบ้านนาเก่า

ชุมชนบ้านนาเก่าตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งสุขลา อ. ศรีราชา จ.ชลบุรี มีที่ทำการชุมชนที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 50 ตารางเมตร ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร 227 คน และมีประชากรแฝงที่มาจากที่อื่นมากพอสมควรที่เข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจ มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 102 โรงงาน

- สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน

สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนแห่งนี้มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย สภาพอาคารเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ และมีความร่มรื่นดี

- ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน

ปัญหาที่พบปัจจุบันโดยรวมไม่ได้ร้ายแรงนัก แต่ที่เป็นปัญหามากที่สุด คือปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย และขยะ

7.1.2 ชุมชนวัดกลาง

ชุมชนวัดกลางตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ซอยลาดพร้าว 132 เขต บางกะปิ ประกอบไปด้วยประชากรประมาณ 200 ครอบครัว มีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิม สภาพบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 50 และศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 50 โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านในชุมชนวัดกลางจะประกอบอาชีพค้าขายกันเป็นส่วนใหญ่ รองลงไปได้แก่ อาชีพรับจ้าง รับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ

ปัจจุบันชุมชนวัดกลางจัดได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับสูง เป็นชุมชนตัวอย่าง คณะกรรมการชุมชนและประชาชนมีความร่วมมือ สามัคคีกัน และมีความร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

- สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน

ปัจจุบันมีโครงการธนาคารขยะทำให้ปัญหาด้านขยะมูลฝอยลดลง ขยะได้ถูกนำมาคัดแยกและนำกลับไปใช้ใหม่ในสัดส่วนที่สูง สำหรับด้านอาคารที่อยู่อาศัยพบว่ามีความเป็นระเบียบเรียบร้อยพอสมควร

- ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

ชุมชนเคยมีปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ ปัญหาขยะ ซึ่งเป็นปัญหามาก่อนที่จะมีธนาคารขยะ แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมใดอยู่ในระดับที่วิกฤตหรือน่าเป็นห่วง ปัญหาที่ยังมีอยู่คือปัญหาน้ำในคลองเน่าเสีย ซึ่งเป็นปัญหาทั่วไปของชุมชนในกรุงเทพฯ

7.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

7.2.1 ชุมชนในเทศบาลตำบลแหลมฉบัง

1) ชุมชนวัดพระพรหม

- การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ขณะนี้ชุมชนได้เริ่มจัดทำโครงการธนาคารขยะขึ้น โดยใช้สถานที่บริเวณโรงเรียนวัดพระพรหม ประกอบกับเทศบาลตำบลแหลมฉบังได้มีการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14001 โดยมุ่งประเด็นในการจัดการขยะและการอนุรักษ์พลังงาน การดำเนินงานของโครงการธนาคารขยะนั้นได้เริ่มดำเนินการแล้วแต่ยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมเนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มดำเนินการ

- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

■ การศึกษาปัญหาและการรวบรวมข้อมูล จะมีการประชุมคณะกรรมการชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง และทำการรวบรวมปัญหาต่างๆ นำเข้าที่ประชุมเทศบาลที่จัดทุก 2 เดือน

■ การวางแผน พยายามให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยผ่านโครงการกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังได้มีการรณรงค์ เช่น การรณรงค์โดยการเคาะประตูบ้าน เป็นต้น

■ การตัดสินใจ คณะกรรมการฯ เป็นผู้ริเริ่มและนำเสนอโครงการเอง การตัดสินใจโดยชุมชนเองทำได้ยาก เนื่องจากประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่แล้วเป็นคนจากต่างถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ยังมีน้อย

- งบประมาณ ทางเทศบาลได้มีการจัดสรรงบประมาณให้ชุมชนละ 100,000 บาท สำหรับในส่วนที่แบ่งไว้สำหรับโครงการธนาคารขยะมีทั้งสิ้น 12,000 บาท โดยเป็นงบประมาณสำหรับการก่อสร้างสถานที่เท่านั้น

- การติดตามประเมินผล เนื่องจากโครงการธนาคารขยะนี้เพิ่งจะเริ่มดำเนินการจึงยังไม่มีผลการประเมินผล แต่เมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งจึงจะมีการประเมินผล และหากพบว่าการดำเนินการกับโรงเรียนเป็นผลสำเร็จ คณะกรรมการชุมชนก็จะนำไปขยายผลไปยังชุมชน โดยเริ่มประมาณ 30 หลังคาเรือนก่อน หากได้ผลก็จะขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก

- ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นอย่างมาก คือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาล และทางคณะกรรมการชุมชนที่ได้มีความพยายามในด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม

- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้แก่ การรวมกลุ่มยังมีน้อย เพราะประชาชนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ นอกจากนี้ที่สำคัญคือ ขณะนี้งบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอสำหรับดำเนินโครงการ

2) ชุมชนบ้านนาเก่า

- การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ทางชุมชนได้จัดการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมดังนี้

- ปัญหามลพิษทางอากาศ ทางเทศบาลและชุมชนได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหามาโดยตลอด โดยทางชุมชนได้นำปัญหานี้เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการไตรภาคี ที่มีการประชุมปีละ 1 ครั้ง และการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการชุมชนและประชาชน ซึ่งได้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ทราบถึงความคืบหน้าของปัญหานี้โดยตลอด นอก

จากนี้ทางกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้จัดให้มีโครงการฝึกอบรม
ชุมชนเพื่อให้สามารถรายงานปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีขั้นตอนเมื่อพบ
แหล่งที่มาของกลิ่นหรือมลพิษ ซึ่งโดยปกติแล้วทางเทศบาลจะเข้ามา
ตรวจสอบโรงงานปีละ 1 ครั้ง หากชุมชนช่วยเหลือในการตรวจสอบด้วย
ก็จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

■ ปัญหาน้ำเสีย ส่วนใหญ่แล้วปัญหาดังกล่าวจะ
แก้ไขโดยเทศบาล ทางเทศบาลก็ได้จัดให้มีนักวิชาการจากเอกชน เข้า
มาช่วยดูแลด้านการติดตามตรวจสอบเก็บตัวอย่างน้ำไปตรวจเพื่อดูว่า
เกินค่ามาตรฐานหรือไม่

■ ปัญหาขยะ ทางเทศบาลกำลังเตรียมที่จะจัดให้
มีโครงการธนาคารขยะในอนาคตอันใกล้ ซึ่งทางชุมชนกำลังเตรียม
ความพร้อมอยู่ โดยอาจดำเนินการในรูปตลาดนัดรับซื้อของเก่า เป็นต้น

■ ปัญหาภูมิทัศน์ ทางเทศบาลได้จัดให้มีการ
ประกวดสถานที่ทำงานหน้าอยู่ ทำให้โรงงานและสถานประกอบการต่างๆ
ให้ความร่วมมือ มีการรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย
ในด้านต่างๆ มากขึ้น

- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
สิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับเทศบาลจะอยู่ในรูป
การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนประชาชนในการประชุม
ด้านการวางแผนร่วมกับเทศบาลเพื่อนำแผนการดำเนินงานต่างๆ มา
ปฏิบัติได้อย่างสอดคล้อง

- ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนใน
การจัดการสิ่งแวดล้อม

ชุมชนแห่งนี้ยังไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมใน
ระดับร้ายแรง จึงยังไม่สามารถเห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในด้าน
การจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจนนัก แต่อย่างไรก็ตามหากเกิด
ปัญหา ก็จะมีการรวมตัวกันร้องเรียน

นอกจากนี้ทางเทศบาลได้ให้ความเอาใจใส่ต่อ
ปัญหาของชุมชนมาก โดยการจัดการประชุมเป็นประจำ พร้อมทั้งได้จัด

ส่งเจ้าหน้าที่มาประชุมร่วมกับทางชุมชน นอกจากนี้ยังได้ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ และทางชุมชนก็ได้มีการประชุม อบรม ชี้แจง และศึกษาดูงานหลายครั้ง

- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านมาในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน ได้แก่ การที่ประชาชนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจ และบางกลุ่มยังไม่ให้ความร่วมมือ เช่น กรณีการคัดแยกขยะ ยังคงมีความต้องการการประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนเพิ่มเติม

7.2.2 ชุมชนวัดกลาง

ชุมชนวัดกลางนั้นเคยประสบปัญหาต่างๆ เหมือนกับชุมชนอื่นๆ ทั่วไปได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆ แต่การดำเนินงานเพื่อขจัดปัญหาที่ชุมชนวัดกลางประสบความสำเร็จมากที่สุดได้แก่ การจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอย

- การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ชุมชนได้ดำเนินการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ดังนี้

- ปัญหาขยะ ได้มีการให้ประชาชนที่มีส่วนในการสร้างขยะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาขยะโดยตรง โดยวิธีที่ชุมชนวัดกลางได้เลือกใช้ในการจัดการขยะ ได้แก่ ธนาคารขยะหรือธนาคารวัสดุรีไซเคิล
- ปัญหาคูคลองเน่าเสีย ชุมชนได้ร่วมมือกับทางกรุงเทพมหานครขุดลอกคูคลอง เพื่อให้น้ำไหลได้สะดวกขึ้น นอกจากนี้ได้ร่วมโครงการอนุรักษ์คลอง ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือกันของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การปรับทัศนียภาพริมคลอง จัดให้มีศาลาพักผ่อน ชุมนุ้ยของ ฯลฯ
- ปัญหาพลังงาน ได้เริ่มดำเนินการรณรงค์ให้ความรู้สร้างความตระหนัก เพื่อให้ประชาชนทราบถึงข้อดีของการประหยัดพลังงาน

▪ ปัญหาน้ำท่วม ได้เกณฑ์อาสาสมัครจากภายในชุมชน
ช่วยกันขุดลอกทำความสะอาดท่อระบายน้ำ

- **ธนาคารวัสดุรีไซเคิล ชุมชนวัดกลาง**

โครงการธนาคารขยะชุมชนวัดกลางเกิดขึ้นมาจากการ
ที่ทางมูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งปัจจุบันคือมูลนิธิเพื่อการ
พัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงานได้เข้ามาชักชวนให้ชุมชนต่างๆ ในเขต
บางกะปิไปดูงานการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน ณ เทศบาลนคร
พิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น

หลังจากที่คณะกรรมการและผู้นำชุมชนวัดกลางได้มี
โอกาสไปศึกษาดูงานการจัดการมูลฝอยในครั้งแล้ว จึงนำแนวคิดตั้ง
กล่าวมาจัดตั้งเป็นโครงการธนาคารขยะที่ชุมชนวัดกลาง เมื่อวันที่ 27
มีนาคม พ.ศ.2543

ธนาคารขยะแห่งนี้มีกลุ่มเป้าหมายได้แก่ เด็กนักเรียน
และเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน (สถาบันครอบครัว) ร้านค้า บริษัทและห้าง
ร้านต่างๆ

➤ **การดำเนินงาน**

● **แนวทางการบริหารจัดการ**

1) การแต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารขยะ ซึ่งการแต่งตั้ง
ตั้งถือเป็นมติของคณะกรรมการชุมชนวัดกลาง

2) การแต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารขยะ ต้อง
ประกอบด้วยกรรมการชุมชนวัดกลางไม่น้อยกว่า 7 คน

3) ฝ่ายบริหารธนาคารขยะ เป็นผู้มีหน้าที่และความ
รับผิดชอบบริหารจัดการ ตามนโยบายที่ได้รับมอบ

● **ขั้นตอนดำเนินงานของธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง**

ขั้นแรก ประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนทราบ

ขั้นที่ 2 ประชาชนสมัครเป็นสมาชิกโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
โดยกรอกใบสมัครพร้อมติดรูปถ่าย และจะมีสมุดเงินฝากเก็บไว้ที่
ธนาคาร

ขั้นที่ 3 เมื่อสมัครเป็นสมาชิกแล้ว ในวันทำการของ
ธนาคารขยะ สมาชิกก็จะนำขยะที่สามารถฝากได้มาที่ทำการ โดย

ขยะที่รับฝากได้แก่ กระดาษหนังสือพิมพ์กล่องน้ำตาล สมุด หนังสือ เศษกระดาษ ขวดพลาสติก ขวดเบียร์ เป็นต้น หลังจากทำการชั่งขยะแล้วเจ้าหน้าที่จะทำการคิดเงินและบันทึกจำนวนเงินฝากไว้ และมอบใบจดน้ำหนักและจำนวนเงินไว้เป็นหลักฐาน กรณีที่สมาชิกต้องการถอนเงินต้องกรอกเอกสารใบถอนเงินให้กับเจ้าหน้าที่

ขั้นที่ 4 เมื่อครบ 3 เดือน ธนาคารจะมีการจ่ายดอกเบี้ยให้กับสมาชิก โดยดูจากยอดเงินที่สมาชิกมี ณ วันนั้น โดยจะจ่ายเป็นอุปกรณ์การเรียน เช่น ปากกา ดินสอ กระตักน้ำ ถูงเท้า เป็นต้น สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการคิดปันผลนั้นจะดูจากยอดเงิน ความดีในการฝากและการคัดแยกขยะก่อนนำมาฝาก นอกจากนี้ สมาชิกยังสามารถที่จะกู้เงินจากธนาคารขยะได้อีกด้วย

ขั้นที่ 5 หลังจากทีรวบรวมขยะที่มีสมาชิกนำมาฝากแล้วคณะกรรมการก็จะดำเนินการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่างๆ แล้วนำไปจำหน่ายยังศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน ส่วนเงินรายได้จากการจำหน่ายขยะจะนำไปฝากธนาคาร เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

➤ ผลการดำเนินงาน

นับแต่โครงการฯ เปิดดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (เดือนกรกฎาคม 2545) มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

- จำนวนสมาชิก 178 บัญชี
- ธนาคารขยะมียอดเงินฝากจากสมาชิกเป็นเงินจำนวน 31,577.79 บาท
- เงินฝากในธนาคารพาณิชย์เป็นจำนวน 47,000 บาท
- รวบรวมขยะรีไซเคิลได้ต่อสัปดาห์โดยประมาณดังนี้
 - กระดาษ 50 กิโลกรัม
 - ขวดแก้ว 200 กิโลกรัม
 - พลาสติก 150 กิโลกรัม
 - เศษเหล็ก 5 กิโลกรัม
 - กระป๋อง 2 กิโลกรัม

ปัจจุบันธนาคารได้ให้เงินกู้แก่สมาชิก 25 ราย เป็นเงินมากกว่า 90,000 บาท และธนาคารแห่งนี้ตั้งมาครบ 2 ปีแล้ว มีการปันผลทุกๆ 3 เดือน รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยกิจกรรมดังกล่าวนี้จะมุ่งเน้นในเรื่องของการแก้ไขปัญหาเสพติดและปัญหาขยะภายในชุมชนเป็นสำคัญ

➤ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

1) ในช่วงเริ่มต้นโครงการยังมีความเข้าใจผิดของคนในชุมชน ที่เข้าใจว่าธนาคารขยะเป็นเรื่องของเด็กและเยาวชนมากกว่าเรื่องของผู้ใหญ่ ดังนั้นทางคณะกรรมการธนาคารขยะจึงได้ใช้วิธีแก้ปัญหาโดยใช้วิธีจูงใจในรูปของการปล่อยเงินกู้ ซึ่งได้ผลเป็นอย่างมาก

2) บุคลากรที่ดำเนินโครงการธนาคารขยะมีจำนวนน้อย รวมถึงคนที่จะมาสานต่อจากผู้ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้นยังไม่มี

3) ปัญหาด้านสถานที่คับแคบเกินไป ไม่มีงบประมาณในการขยาย

➤ ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการมีธนาคารขยะ

หลังจากที่มีธนาคารขยะเกิดขึ้นในชุมชนแล้ว สภาพแวดล้อมภายในชุมชนดีขึ้นมาก ปริมาณขยะมูลฝอยลดลงอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนในการรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชนของตนเองอีกด้วย

➤ แผนการดำเนินงานในอนาคต

แผนงานขั้นต่อไปสำหรับการจัดการขยะในชุมชนวัดกลางคือการหางบประมาณเพื่อมาจัดการกับขยะที่ถูกทิ้งลงสู่คลองโดยอาจจะทำการกันลำรางเพื่อตักขยะ และจะดำเนินโครงการขยะอันตราย แลกแถมเพื่อจัดการกับขยะอันตรายในชุมชน

- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาปัญหาและการรวบรวมข้อมูล การวางแผน และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะดำเนินการโดยผู้นำ ซึ่งได้แก่คณะกรรมการชุมชนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ คือ การเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกในโครงการธนาคารขยะและการร่วมในกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน

- ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

- ปัจจัยภายในที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้แก่
- 1) กิจกรรมที่ดำเนินการมีความชัดเจนและโปร่งใส เช่น มีการประชุมชี้แจงเรื่องสถานการณ์การเงินอย่างชัดเจน
 - 2) ผู้นำมีความอดทนต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ และมีการฝึกอบรมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ
 - 3) กิจกรรมที่ทำกันนั้น ในช่วงแรกๆ คณะกรรมการต้องทำกันเองก่อน ไม่เช่นนั้นคนก็จะไม่ทำตาม
 - 4) มีการปลูกจิตสำนึกโดยดึงคนเข้ามามีส่วนร่วม และมีการพัฒนาคน

สำหรับปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเริ่มกิจกรรมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการธนาคารขยะ ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริม และกระตุ้นโดยองค์กรพัฒนาเอกชน คือมูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นตัวอย่างการดำเนินการที่ชัดเจน

7.3 การดำเนินงานของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

7.3.1 การดำเนินงานของเทศบาลตำบลแหลมฉบัง

พื้นที่ของเทศบาลตำบลแหลมฉบังนั้นกว้างขวาง มีโรงงานตั้งอยู่มากมาย จากสภาพดังกล่าวนี้ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็น ปัญหาขยะ มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ฯ ดังนั้นทางเทศบาลจึงจัดให้มีการดำเนินการจัดการกับปัญหาดังกล่าวโดยสนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการต่างๆ เช่น โครงการคัดแยกขยะ โครงการธนาคารขยะ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การอบรม นอกจากนี้ยังมีการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2544 และจะสิ้นสุดในเดือนกันยายน พ.ศ.2545 อีกด้วย

ในด้านการจัดตั้งธนาคารขยะซึ่งกำลังอยู่ในช่วงเริ่มต้นดำเนินการนั้นมีชุมชนวัดพระประธานพรเป็นชุมชนเริ่มต้นที่จัดทำ

ธนาคารชยะ สำหรับเรื่องการลดการใช้พลังงานไฟฟ้า ทางเทศบาลมีเป้าหมายคือ จะต้องลดการใช้พลังงานไฟฟ้าลง 20% ภายในระยะเวลา 1 ปี

การดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเทศบาล ตำบลแหลมฉบังในประเด็นที่สำคัญมีดังนี้

1) ชยะ

เทศบาล ได้ดำเนินการแก้ไขโดยจัดให้มีการจัดทำโครงการสร้างจิตสำนึก สนับสนุนการจัดทำโครงการธนาคารชยะ โครงการคัดแยกขยะ ฯลฯ ซึ่งทางเทศบาลได้มีการจัดตั้งทีมงานคอยแนะนำให้ความรู้กับผู้นำชุมชน

2) มลพิษทางอากาศและกลิ่น

เทศบาลได้ดำเนินการแก้ไขโดยได้มีการตรวจสอบโรงงานที่มีปัญหาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยตรวจสอบตามตารางเวลา มีคณะกรรมการไตรภาคีร่วมกันสอดส่องดูแลและมีการประชุมไตรภาคีอยู่เสมอ

3) น้ำเสีย

เทศบาลได้ดำเนินการแก้ไขโดยการรณรงค์ในรูปแบบต่างๆ เช่นโครงการสร้างจิตสำนึก การรณรงค์ให้ชาวบ้านจัดทำบ่อกรองต่างๆ แต่ผลตอบรับยังคงค่อนข้างน้อยมาก

จากการศึกษาแผนพัฒนาของเทศบาลและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของเทศบาล พบว่าปัจจุบันเทศบาลตำบลแหลมฉบังได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) เทศบาลมีนโยบาย/แผน ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่นโครงการสร้างจิตสำนึก โครงการอบรมอาสาสมัครด้านสิ่งแวดล้อม

2) เทศบาลมีผู้รับผิดชอบด้านการสร้างความเข้มแข็งฯ ได้แก่ กองสวัสดิการสังคม

3) เทศบาลมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อใช้ในการดำเนินการด้านการสร้างความเข้มแข็งฯ

- 4) ผู้บริหารของเทศบาลเอาใจใส่/ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก
 - 5) ผู้ปฏิบัติงานด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็ง/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการดำเนินงาน
 - 6) มีกิจกรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดประชุม อบรม/กิจกรรมต่างๆ
 - 7) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ชุมชน/กลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของเทศบาลในเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่
- 1) ความเข้าใจในเรื่องของบทบาทและหน้าที่ของกรรมการชุมชนยังไม่มีเพียงพอ
 - 2) ความขัดแย้งกันเองระหว่างคณะกรรมการชุมชน
 - 3) ความร่วมมือจากประชาชน เนื่องจากมีประชากรแฝงอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก

7.3.2 การดำเนินงานของสำนักงานเขตบางกะปิ

แนวทางในการดำเนินงานในปัจจุบันของสำนักงานเขตบางกะปิในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในขณะนี้ ได้แก่ การรณรงค์เพื่อให้ชุมชนต่างๆ ได้ดำเนินงานจัดตั้งธนาคารขยะของชุมชน เช่น ชุมชนร่วมกันสร้าง และชุมชน 101 โดยปัจจุบันพยายามตั้งเป็นเครือข่าย โดยมีชุมชนวัดกลางเป็นต้นแบบ ทางสำนักงานเขตให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ต่างๆ

ปัจจุบันทางสำนักงานเขตยังมีโครงการในเรื่องอื่นๆ เช่น โครงการอนุรักษ์คลอง โดยทางสำนักงานเขตจะเป็นฝ่ายดำเนินงานและจัดประชุม รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในด้านสิ่งของแก่ชุมชนดังกล่าว สำหรับโครงการอื่นๆ ทางสำนักงานเขตจะมีการเข้าไปรณรงค์ตามสถานที่ต่างๆ มีการจัดอบรมที่สำนักงานเขต หรือพาไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ เป็นต้น

7.4 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของ ชุมชน

7.4.1 การวิเคราะห์โดยใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาข้อมูลที่ได้จากเอกสารรวมทั้ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตแล้ว จึงนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการพิจารณาวิเคราะห์โดยใช้ ดัชนีด้านความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ระบบ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า/ทรัพยากร (inputs) กระบวนการ (process) และผลผลิต (outputs) โดยได้พัฒนาตัวชี้วัดขึ้นให้ครอบคลุมองค์ประกอบทุกด้านดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว โดยทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนวัดพระประทานพร ชุมชนบ้านนาเก่า และชุมชนวัดกลาง ซึ่งผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตัวชี้วัด	ชุมชนวัดพระประทานพร	ชุมชนบ้านนาเก่า	ชุมชนวัดกลาง
1. ด้านปัจจัย/ ทรัพยากร (Inputs) 1.1 มีนโยบาย / แผนด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	ได้รับนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนจากทางเทศบาลตำบลแหลมฉบัง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์/แผนด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเอง	ได้รับนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนจากทางเทศบาลตำบลแหลมฉบัง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์/แผนด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเอง	ได้รับนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนจากทางสำนักงานเขตบางกะปิ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์/แผนด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเอง
1.2 มีผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินการสร้างความเข้มแข็ง	- เทศบาลตำบลแหลมฉบังมีกองสวัสดิการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน - สำหรับชุมชนมีประธานและคณะกรรมการชุมชน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง	- เทศบาลตำบลแหลมฉบังมีกองสวัสดิการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน - สำหรับชุมชนมีประธานและคณะกรรมการชุมชน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	- สำนักงานเขตนั้นมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้แก่ ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายงานสวนสาธารณะและการรักษาความสะอาด - สำหรับชุมชนยังไม่มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็ง

ตัวชี้วัด	ชุมชนวัดพระพรหม	ชุมชนบ้านนาเก่า	ชุมชนวัดกลาง
		ชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง	อย่างเป็นทางการ นอก จากมีผู้นำและคณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ
1.3 มีงบประมาณเพียงพอเพื่อใช้ในการดำเนินการ	เทศบาลได้ใช้งบประมาณแก่ชุมชนไว้สำหรับการดำเนินการต่างๆ เรื่อง ดั้งนั้นงบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมจึงไม่เพียงพอ	เทศบาลได้ใช้งบประมาณแก่ชุมชนไว้สำหรับการดำเนินการต่างๆ เรื่อง แต่เท่าที่ผ่านมาชุมชนบ้านนาเก่ายังไม่ได้มีการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม จึงยังไม่สามารถทราบได้ว่าเพียงพอต่อความต้องการหรือไม่	การดำเนินโครงการธนาคารขยะในปัจจุบันสามารถเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากภายนอก
1.4 มีกลุ่ม/องค์กรของชุมชน/อาสาสมัคร NGOs ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง / การจัดการสิ่งแวดล้อม	มีเพียงองค์กรชุมชนซึ่งนำโดยประธานชุมชนและยังมีคณะกรรมการชุมชนที่ได้เข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง / การจัดการสิ่งแวดล้อม	มีเพียงองค์กรชุมชนซึ่งนำโดยประธานชุมชนและยังมีคณะกรรมการชุมชนที่ได้เข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง / การจัดการสิ่งแวดล้อม	มีความร่วมมือกันภายในชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกเช่น กองทุนเพื่อสังคม (SIF) มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
2. ด้านกระบวนการ (Process) 2.1 ผู้บริหารเอาใจใส่ / ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง / การจัดการสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารของเทศบาลได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นอย่างมากรวมทั้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม - ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญพอสมควร 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารของเทศบาลได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นอย่างมากรวมทั้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม - ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญพอสมควร 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารของเขตเอาใจใส่/ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมพอสมควร - ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก
	- ในส่วนของเทศบาล พบว่าเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาลมีความมุ่งมั่นที่แน่นอนในการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ชุมชนกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วน	- ในส่วนของเทศบาล พบว่า เจ้าหน้าที่ของทางเทศบาลมีความมุ่งมั่นที่แน่นอนในการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ชุมชนก	ผู้ปฏิบัติงานในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีความสามัคคีและร่วมมือกันทำงานเป็นอย่างดี

ตัวชี้วัด	ชุมชนวัดพระพรหม	ชุมชนบ้านนาเก่า	ชุมชนวัดกลาง
	ร่วมและมีโอกาสแสดงความคิดเห็น - สำหรับผู้ปฏิบัติงานภายในชุมชนนั้นพบว่ายังประสบปัญหาในด้านบุคลากรที่จะมารับผิดชอบ	กลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมและมีโอกาสแสดงความคิดเห็น - สำหรับผู้ปฏิบัติงานภายในชุมชนได้แก่ คณะกรรมการชุมชนบ้านนาเก่าต่างมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามนโยบายจากเทศบาล	
2.3 กลุ่ม/องค์กรของชุมชน อาสาสมัคร NGOs มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างความเข้มแข็ง /การจัดการสิ่งแวดล้อม	มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนประชาชน แต่ยังมีบทบาทในการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่มากนัก	มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนประชาชน แต่ยังมีบทบาทในการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย	ได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกเช่น กองทุนเพื่อสังคม (SIF), มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
2.4 ประชาชน / ครุวัเรียนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาเก่านั้นมีประชากรแฝงอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมจึงทำได้ค่อนข้างยาก	แม้ทางเทศบาลได้จัดให้มีโครงการคัดแยกขยะขึ้น แต่ในทางปฏิบัติก็ยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมนัก ส่วนหนึ่งมาจากการไม่ให้ความร่วมมือของประชาชน และการขาดการรณรงค์อย่างเพียงพอ	ชุมชนวัดกลางมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมค่อนข้างสูง
2.5 กลุ่ม / องค์กรของชุมชน ประชาชน และภาคีต่างๆ มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม	การวางแผนและการตัดสินใจในเรื่องธนาคารขยะนั้นทางประธานชุมชนทำการตัดสินใจร่วมกับทางคณะกรรมการชุมชน สำหรับประชาชนนั้นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย	คณะกรรมการชุมชนเป็นตัวแทนประชาชนในการประชุมปรึกษาหารือด้านการวางแผนร่วมกับเทศบาล สำหรับประชาชนนั้นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย	การวางแผนและการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่คณะกรรมการชุมชน ทางประชาชนจะมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจค่อนข้างน้อย
2.6 มีกระบวนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่เป็นระบบ	ยังไม่มี การติดตามประเมินผลการดำเนินงานแต่อย่างใด เนื่องจากโครงการเพิ่งเริ่มดำเนินการ แต่ในอนาคตจะทำการติดตามประเมินผล	ยังไม่มี การติดตามประเมินผลการดำเนินงานแต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่มี การดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมให้เห็นเด่นชัด	มีการประชุมอยู่เสมอเป็นประจำทุกๆ เดือน และมีการแถลงงบค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน ซึ่งเป็นการประเมินผลการดำเนินงานภายในตัว

ตัวชี้วัด	ชุมชนวัดพระประทานพร	ชุมชนบ้านนาเก่า	ชุมชนวัดกลาง
3. ด้านผลผลิต (Outputs) 3.1 ชุมชนมีความสะอาด ปราศจากขยะและมลพิษ	ยังไม่เห็นผลจากโครงการธนาคารขยะ แต่สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนในปัจจุบันกำลังจะแย่ลง	สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยพอสมควร แต่มีปัญหามลพิษทางอากาศและทางน้ำจากโรงงานเป็นบางครั้ง	สภาพแวดล้อมทั่วไปดีขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านปัญหาขยะมูลฝอย
3.2 ชุมชนมีความร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	มีความร่วมมือกันช่วยเหลืออยู่บางส่วน เช่น มีสวนมะพร้าวและการทำการเกษตรกรรม	มีความสวยงามร่มรื่นดี	ความร่วมมือกันช่วยเหลือและความสวยงามของชุมชนยังไม่ดีนัก เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด
3.3 มีการคัดแยกและนำขยะกลับมาใช้ใหม่	ยังไม่เห็นผลเนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นดำเนินโครงการธนาคารขยะ	ประชาชนให้ความร่วมมือทิ้งขยะลงถังและมีเจ้าหน้าที่เทศบาลมาเก็บขยะเป็นประจำทุกวัน แต่โครงการคัดแยกขยะยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร	มีการคัดและนำขยะกลับมาใช้ใหม่เป็นจำนวนมาก
3.4 มีระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ	ปัจจุบันบ้านเรือนในชุมชนวัดพระประทานพรยังคงปล่อยน้ำเสียลงสู่ท่อระบายน้ำโดยตรงโดยไม่ผ่านการบำบัดแต่อย่างใด	ด้านน้ำเสียชุมชนจะมีระบบบำบัดน้ำเสียรวมที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ แต่จะพบปัญหาการลักลอบปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม	ยังไม่มีระบบบำบัดรวมแก่ชุมชน
3.5 มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน	เทศบาลได้มีการแจกสติ๊กเกอร์ณรงค์ประหยัดพลังงานตามบ้านเรือน โดยเน้นในเรื่องไฟฟ้าเป็นหลัก แต่ในด้านอื่นๆ ยังไม่มี	เทศบาลได้มีการแจกสติ๊กเกอร์ณรงค์ประหยัดพลังงานตามบ้านเรือน โดยเน้นในเรื่องไฟฟ้าเป็นหลัก แต่ในด้านอื่นๆ ยังไม่มี	เน้นหนักไปในเรื่องขยะเพียงอย่างเดียว ส่วนในเรื่องของการประหยัดพลังงานนั้นเพิ่งเริ่มมีการให้ความรู้แก่ประชาชน
	ปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างใช้ได้เนื่องจากเป็นลักษณะของบ้านจัดสรรซึ่งมีพื้นที่หรือบริเวณที่เป็นระเบียบเรียบร้อยโดยรอบ	สภาพอาคารเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะและมีความสวยงามดี	อาคาร/ที่อยู่อาศัยนั้นมีความเป็นระเบียบดี เพราะเป็นที่ดินที่จัดสรรมาก่อน

7.4.2 การวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT โดยการวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ทั้งภายใน ภายนอก ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งการวิเคราะห์ SWOT จะประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง และจุดอ่อน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส และข้อจำกัด ซึ่งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่วิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยภายใน

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในประกอบด้วย การพิจารณาปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน บุคลากร งบประมาณ พื้นที่และอุปกรณ์

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งบประมาณจากภายนอกสำหรับชุมชน หน่วยงานภายนอกอื่นๆ และนโยบายการพัฒนาประเทศ

ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

1) ชุมชนวัดพระประทานพร

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนวัดพระประทานพรมีความร่วมมือรวมใจในการปฏิบัติงานกันดี โดยจะมีการประชุมกันทุกเดือน เพื่อรวบรวมปัญหาต่างๆ ในพื้นที่รับผิดชอบของคณะกรรมการแต่ละคน และจะนำเสนอปัญหาเหล่านั้นยังที่ประชุมร่วมกับเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ซึ่งจัดขึ้น ทุกๆ 2 เดือน และผู้นำชุมชนต่างให้ความสำคัญ โดยมีการเดินทางไปศึกษาดูงานยังที่ต่างๆ ที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งการ	ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ปัจจุบันเนื่องจากชุมชนวัดพระประทานพร ประกอบไปด้วยประชาชนที่มาจากต่างถิ่นจำนวนมาก ประชากรแฝงดังกล่าวนี้เข้ามาทำงานในโรงงานต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีความผูกพันกับท้องถิ่นและมิได้มีความรู้จักสนิทสนมกับประชาชนที่อาศัยอยู่เดิม ดังนั้นจึงไม่ค่อยเห็นความสำคัญ และไม่มีเวลาให้กับกิจกรรมของชุมชนเท่าไรนัก การรวมกลุ่มหรือกิจกรรมต่างๆ จึงทำได้ยาก

<p>พยายามจัดให้มีโครงการที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง เช่น โครงการผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งในปี 2544 ได้จัดทำโครงการทำดอกไม้จันทน์ เป็นต้น</p>	<p>ดังนั้นการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าไรนัก</p>
<p>โอกาส (Opportunities) เทศบาล ปัจจุบันทางเทศบาลตำบลแหลมฉบังเริ่มมีการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14001 โดยเน้นด้านการประหยัดพลังงานและการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ได้ส่งผลให้ชุมชนวัดพระประทวนพรเริ่มมีการดำเนินการด้านธนาคารขยะในโรงเรียน และกำลังมีโครงการจะขยายการดำเนินการไปยังชุมชนด้วย นอกจากนี้ทางเทศบาลมีการมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์และการให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสูง ซึ่งมีส่วนสนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>หน่วยงานภายนอก ปัจจุบันทางคณะกรรมการชุมชนกำลังขอความร่วมมือไปยังกรมอนามัย เพื่อให้จัดส่งวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการและบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน รวมทั้งเพื่อให้ผู้นำชุมชนมีแนวทางในการจัดการอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น</p> <p>นโยบายในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้มียุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง</p>	<p>ข้อจำกัด (Threats) งบประมาณสนับสนุนจากภายนอก ทางเทศบาลได้มีการจัดสรรงบประมาณไว้เพื่อให้แต่ละชุมชนนำไปดำเนินการปรับปรุงและจัดการด้านต่างๆ ภายในชุมชน ชุมชนละ 100,000 บาท แต่เนื่องจากงบประมาณส่วนนี้ต้องดำเนินการทุกๆ อย่าง ไม่ใช่เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม งบประมาณในส่วนของการธนาคารขยะที่แบ่งมานั้นมีเพียง 12,000 บาท ซึ่งเป็นค่าก่อสร้าง ส่วนค่าดำเนินการด้านอื่นๆ ของโครงการยังไม่มียกงบประมาณ และปัจจุบันชุมชนวัดพระประทวนพรยังไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกอื่นๆ นอกจากงบประมาณจากทางเทศบาลเท่านั้น</p> <p>การประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานภายนอก เนื่องจากโครงการธนาคารขยะของชุมชนวัดพระประทวนพรเพิ่งจะอยู่ในช่วงเริ่มต้น ดังนั้นจึงยังไม่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป จึงยังมีความต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น</p>

2) ชุมชนบ้านนาเก่า

<p>จุดแข็ง (Strengths) ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนมีความกระตือรือร้นในการทำงานดี และเนื่องจากชุมชนนี้ประสบปัญหาด้านมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ มลพิษทางอากาศ และน้ำเสีย ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการไตรภาคีขึ้น โดยมีการประชุมกันปีละ 1 ครั้ง อย่างไรก็ตาม ปัญหาต่างๆ ไม่ได้รุนแรงนักเพราะมีการร้องเรียนจากประชาชนในชุมชนน้อยมาก นอกจากนี้ก็ยังได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการชุมชนและประชุมร่วมกับทางเทศบาลอย่างสม่ำเสมอ</p>	<p>จุดอ่อน (Weaknesses) ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนยังประสบปัญหาด้านการขาดความเข้าใจของประชาชนและประชาชนบางกลุ่มยังคงไม่ให้ความร่วมมือ เช่น ในด้านการคัดแยกขยะ เป็นต้น</p>
<p>โอกาส (Opportunities) เทศบาล เทศบาลมีความใส่ใจกับปัญหาต่างๆ ของชุมชนมาก โดยได้จัดให้มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำ พร้อมทั้งได้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาประชุมร่วมกับทางชุมชนเพื่อรับทราบปัญหาต่างๆ จากทางชุมชนโดยตรงด้วย ทางเทศบาลกำลังจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14001 โดยเน้นการดำเนินการด้านการประหยัดพลังงานและขยะ ส่งผลให้ชุมชนบ้านนาเก่ากำลังมีแนวคิดที่จะปรับปรุงการจัดการขยะของชุมชนในอนาคตอันใกล้ โดยจะจัดทำในรูปธนาคารขยะและตลาดรับซื้อของเก่า ซึ่งการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนี้จะมีส่วนผลักดันให้การดำเนินการเป็นไปอย่างรวดเร็วและได้ผลมากขึ้น งบประมาณสำหรับชุมชน เทศบาลได้ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณเพื่อนำไปบริหารจัดการด้านต่างๆ ภายในชุมชน ในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางชุมชนได้นำไปเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้มแข็งต่างๆ ได้แก่ การประชุม การอบรม การชี้แจง และการ</p>	<p>ข้อจำกัด (Threats) งบประมาณสนับสนุนจากภายนอก เนื่องจากชุมชนบ้านนาเก่า ยังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงยังไม่มีหน่วยงานเข้ามาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ทางชุมชนแห่งนี้ นอกจากงบประมาณของเทศบาลที่จัดสรรให้ชุมชนละ 100,000 บาท สำหรับดำเนินกิจกรรมต่างๆ การประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานภายนอก ปัจจุบันยังไม่มีมีการดำเนินกิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เด่นชัดนัก จึงยังไม่มีมีการประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานภายนอก</p>

ศึกษาดูงานด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง และในด้านโครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะ ทางเทศบาลก็พร้อมจะให้ความร่วมมือด้านงบประมาณ

หน่วยงานภายนอก กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้มีโครงการจัดฝึกอบรมแก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถรายงานปัญหาต่าง ๆ ต่อทางราชการได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการช่วยให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และเทศบาล สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น การฝึกอบรมจะเป็นการทำให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ และได้มีความร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของตนแทนเจ้าหน้าที่รัฐ นำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้ทางเทศบาลได้ร่วมมือกับบริษัทเอกชน คือบริษัทอีสเทิร์นไทยฯ เข้ามาช่วยเหลือในด้านการติดตามคุณภาพน้ำตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 เพื่อป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยให้แก่ชุมชนด้วย

นโยบายในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้มียุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

3) ชุมชนวัดกลาง

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<p>ผู้นำชุมชน ชุมชนแห่งนี้มีผู้นำชุมชนคือ คณะกรรมการชุมชนและผู้นำที่มีได้เป็นคณะกรรมการชุมชนที่ดี มีวิสัยทัศน์ และมีความมุ่งมั่นในการทำงานดีมาก สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของประชาชนในชุมชน ด้วยผลของการปฏิบัติงานและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โครงการธนาคารขยะจึงประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม และชุมชนให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดีตั้งปัจจุบัน</p> <p>ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ชุมชนแห่งนี้สามารถที่จะรวมตัวกันและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมดีมาก ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้น อันเนื่องมาจากชุมชนแห่งนี้มีลักษณะที่ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่แล้วเป็นคนเก่าที่อาศัยในพื้นที่มานาน จึงมีความรู้จักสนิทสนม มีความรักใคร่ปรองดอง สามัคคีกันดี เมื่อมีปัญหาหรือความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน ก็สามารถไกล่เกลี่ยและทำความเข้าใจกันได้ง่าย รวมทั้งการร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ก็ทำได้ง่ายอีกด้วย</p> <p>งบประมาณในชุมชน มีการจัดตั้งธนาคารขยะ ทำให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ได้เอง รวมทั้งมีการบริจาคเงินจากประชาชนในชุมชนบางส่วน</p>	<p>ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน มีประชาชนในชุมชนจำนวนหนึ่งที่ไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นประชาชนที่มาจากต่างถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพชั่วคราว หรือไม่มีเวลาว่างเพียงพอ บุคลากร ยังคงขาดคนรุ่นใหม่ที่จะมาสานต่อเจตนารมณ์ในการจัดการธนาคารขยะให้ดำรงอยู่ต่อไปได้</p> <p>พื้นที่และอุปกรณ์ ปัจจุบันชุมชนวัดกลางยังขาดแคลนอุปกรณ์ และพื้นที่ในการทำงานของธนาคารขยะและที่ทำกรชุมชนยังคับแคบ</p>

โอกาส (Opportunities)

สำนักงานเขตบางกะปิ ถึงแม้ว่าสำนักงานเขตบางกะปิจะไม่สามารถสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ชุมชนวัดกลางได้มากนัก แต่ทางเขตได้ให้ความช่วยเหลือด้านอื่นๆ ได้แก่ อุปกรณ์ เช่น ถังขยะ ถังหมักปุ๋ยชีวภาพ และการให้ความรู้ในการทำขยะหมอม เป็นต้น

หน่วยงานภายนอก ได้แก่มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีการให้การสนับสนุนด้านต่างๆ แก่ชุมชนตั้งแต่แรก เช่นการพาไปศึกษาดูงาน การจัดวิทยากรฝึกอบรมจากภายนอกมาให้ความรู้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดโครงการธนาคารขยะขึ้น

งบประมาณสนับสนุนจากภายนอก ได้รับความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) และได้รับเงินกู้ยืมจากทางเขตบางกะปิ ทำให้คณะกรรมการชุมชนได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน สัมมนา ฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความรู้อย่างสม่ำเสมอ และสามารถจัดตั้งธนาคารขยะเป็นผลสำเร็จ รวมทั้งยังได้งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิต่างๆ อีกด้วย

การประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานภายนอก เนื่องจากธนาคารขยะของชุมชนวัดกลาง ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีความสำเร็จสูง และเป็นที่ยู้งักกันทั่วไป จึงได้มีหน่วยงาน องค์กร และสถาบันการศึกษาเข้ามาศึกษาการดำเนินการภายในชุมชนเป็นประจำ และได้มีการนำไปประชาสัมพันธ์ ช่วยให้ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เป็นช่องทางที่อาจทำให้มีการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มขึ้น

ข้อจำกัด (Threats)

นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครโดยผู้บริหารชุดก่อน ได้มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการคัดแยกขยะ มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่ผู้บริหารกรุงเทพมหานครชุดปัจจุบันยังมิได้มีการกำหนดนโยบายและการดำเนินการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งย่อมส่งผลถึงความตระหนักของประชาชนในความสำเร็จและประโยชน์ของการคัดแยกขยะ และจะมีผลกระทบต่อการทำงานโครงการธนาคารขยะของชุมชนในระยะยาวด้วย

<p>นโยบายในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้มียุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง</p>	
---	--

8. สรุปผลการวิจัย

8.1 ความเข้มแข็งของชุมชน

การวิเคราะห์ถึงความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นสามารถสรุปได้ว่าทั้ง 3 ชุมชนมีความเข้มแข็งแตกต่างกันไปดังนี้

1) ชุมชนวัดพระประทานพร

ชุมชนวัดพระประทานพรมีปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านของนโยบาย / แผนด้านการสร้างความเข้มแข็ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแหลมฉบังโดยมีกองสวัสดิการเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ถึงแม้ว่าจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมก็ตาม สำหรับชุมชนมีประธานและคณะกรรมการชุมชนแต่ยังไม่มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง แต่ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อมโดยได้ริเริ่มในการจัดตั้งธนาคารขยะเอง ในส่วนของผู้บริหารเทศบาลเห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

ในส่วนของชุมชนวัดพระประทานพรยังไม่เข้มแข็งได้แก่ ด้านผู้รับผิดชอบภายในชุมชนซึ่งปัจจุบันยังประสบปัญหาในด้านบุคลากรที่จะมารับผิดชอบในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อยเนื่องจากมีประชากรแฝงอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมาก รวมถึงความไม่เข้มแข็งทางด้านงบประมาณ และยังไม่มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานแต่อย่างใดเนื่องจากโครงการธนาคารขยะเพิ่งเริ่มต้น นอกจากนี้การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกยังมีค่อนข้างน้อย

2) ชุมชนบ้านนาเก่า

ชุมชนบ้านนาเก่ามีปัจจัยนำเข้าที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งเช่นเดียวกับชุมชนวัดพระประทานพรคือ ด้านของนโยบาย / แผนด้านการสร้างความเข้มแข็ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแหลมฉบัง สำหรับชุมชนมีประธานและคณะกรรมการชุมชนแต่ยังไม่มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง ในส่วนของผู้บริหารเทศบาลเห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

ชุมชนบ้านนาเก่ายังไม่เข้มแข็งด้านการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องจากมีประชากรแฝงอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมาก รวมถึงความไม่เข้มแข็งทางด้านงบประมาณ และยังไม่มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานแต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่มีโครงการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน นอกจากนี้การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกยังมีค่อนข้างน้อย

3) ชุมชนวัดกลาง

ในด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs) พบว่ามีปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนวัดกลางมีความเข้มแข็งในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมได้แก่ การที่เขตบางกะปิมีนโยบาย / แผน/แนวทางด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีผู้รับผิดชอบจากสำนักงานเขตซึ่งได้แก่ ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายงานสวนสาธารณะและการรักษาความสะอาด แต่ภายในชุมชนเองยังไม่มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งอย่างเป็นทางการ จุดเด่นของชุมชนวัดกลางคือ มีผู้นำและคณะกรรมการชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาก โดยมีความร่วมมือกันริเริ่มในการจัดตั้งธนาคารขยะเอง นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก เช่น กองทุนเพื่อสังคม (SIF) มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สำหรับทางด้านผู้บริหารของสำนักงานเขตบางกะปินั้นเห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมพอสมควร ด้านผู้ปฏิบัติงานของชุมชนนั้นมีความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการดำเนินงานกันเป็นอย่างดี มีความเข้มแข็งในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนค่อนข้างสูง ในด้านงบประมาณนั้นปัจจุบันธนาคารขยะสามารถเลี้ยงตัวเองได้

โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากภายนอก นอกจากนี้ยังมีกระบวนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่เป็นระบบ

อย่างไรก็ดี ในด้านการวางแผนและการตัดสินใจส่วนใหญ่ยังอยู่ที่คณะกรรมการชุมชนและผู้นำชุมชนโดยทางประชาชนจะมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจค่อนข้างน้อย

สรุปการเปรียบเทียบทั้ง 3 ชุมชนโดยการใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นพบว่า ทั้ง 3 ชุมชนนั้นแตกต่างกันโดยมีความเข้มแข็งและไม่เข้มแข็งกันคนละแบบ แต่ชุมชนที่เห็นเด่นชัดที่สุดในเรื่องความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้แก่ ชุมชนวัดกลาง

8.2 เปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่างกัน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนทั้ง 3 มีความเข้มแข็งต่างกัน โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT สามารถสรุปได้ดังนี้

➤ ปัจจัยภายใน

ด้านผู้นำชุมชนของชุมชนทั้งสามพบว่ามี ความเข้มแข็ง แต่ชุมชนวัดกลางจะมีความเข้มแข็งมากที่สุด สำหรับชุมชนวัดพระพรและชุมชนบ้านนาเก่า ชุมชนวัดพระพรจะมีความได้เปรียบกว่าในด้านที่ผู้นำมีความริเริ่ม และมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่า ขณะที่ชุมชนบ้านนาเก่าก็มีความเข้มแข็ง แต่ยังคงดำเนินงานตามการชี้นำจากเทศบาลเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในด้านบุคลากร พบว่าชุมชนวัดกลางมีความเข้มแข็งด้านนี้มากกว่าเช่นกัน สำหรับความเข้มแข็งของบุคลากรในชุมชนวัดพระพรและชุมชนวัดกลางนั้น อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน โดยยังคงมีความต้องการให้มีบุคลากรจากกลุ่มต่างๆ ที่มาจากชุมชนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับคณะกรรมการชุมชนด้วย

ในด้านความร่วมมือของประชาชนในชุมชน สำหรับชุมชนวัดกลางจะมีความได้เปรียบกว่า เนื่องจากว่าชุมชนนี้มีประชาชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผิดกับชุมชนวัดพระพรและชุมชนบ้านนาเก่า ซึ่งมีคนต่างถิ่นหรือประชากรแฝงเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการรวมกลุ่มกันน้อยกว่า แต่อย่างไรก็ดีสำหรับชุมชนบ้านนาเก่า

นั้นยังพบว่าประชาชนมีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมือกับผู้นำมากกว่าชุมชนวัดพระประธานพร

สำหรับงบประมาณในชุมชน พบว่าชุมชนวัดกลางก็มีความเข้มแข็งกว่าเช่นกัน เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ได้มีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถสร้างรายได้ได้เองภายในชุมชน ได้แก่ โครงการธนาคารขยะ อย่างไรก็ตามแม้ชุมชนวัดพระประธานพรจะมีโครงการลักษณะดังกล่าวก็ยังคงเป็นอยู่ในช่วงเริ่มต้นและพบว่ายังคงประสบปัญหาด้านการเงินอยู่มาก ส่วนชุมชนบ้านนาเก่า่นั้นมีกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน แต่ยังมีได้งบประมาณจากโครงการด้านสิ่งแวดล้อม

แต่ปัจจัยด้านพื้นที่และอุปกรณ์กลับพบว่าชุมชนวัดกลางมีความเสียเปรียบกว่าบ้าง เนื่องจากพื้นที่ปัจจุบันไม่สามารถจะขยับขยายได้ต่อไป แต่ในด้านอุปกรณ์ต่างๆ นั้นไม่ประสบปัญหามากนัก เพราะได้รับการสนับสนุนจากทางสำนักงานเขต และชุมชนเองสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่จัดหามาได้ไม่ยากนัก ส่วนชุมชนวัดพระประธานพรและชุมชนบ้านนาเก่าจะมีความได้เปรียบกว่าเนื่องจากพื้นที่ชุมชนยังคงมีที่ว่างอยู่มากมายในการดำเนินการต่างๆ และการให้ความสนับสนุนจากเทศบาล ก็มีพอสมควร

➤ ปัจจัยภายนอก

ในด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ชุมชนวัดพระประธานพรกับชุมชนบ้านนาเก่ามีความได้เปรียบกว่าชุมชนวัดกลางมาก เนื่องจากเทศบาลตำบลแหลมฉบัง กำลังมีการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14001 อย่างไรก็ตามสำนักงานเขตบางกะปิเองก็มีความใส่ใจในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยให้ความช่วยเหลือในหลายด้าน โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดคือ การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชน

สำหรับงบประมาณจากภายนอก พบว่าชุมชนวัดพระประธานพรและชุมชนบ้านนาเก่าจะได้เปรียบในแง่ที่ได้รับงบประมาณจากทางเทศบาลทั้งหมด แต่จะเสียเปรียบเนื่องจากยังมิได้รับการสนับสนุนด้านนี้จากหน่วยงานภายนอกอื่นๆ เช่น กองทุนเพื่อสังคม (SIF) ดังเช่นชุมชนวัดกลาง อย่างไรก็ตามทางชุมชนวัดกลางนั้นจะมิได้รับ

งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานเขตฯ แต่จะเป็นในลักษณะเงินกู้ และสิ่งของ

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอื่นๆ นั้น ชุมชนวัดกลางได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิพลเอกชาติชาย กองทุน และมูลนิธิต่างๆ รวมทั้งทีมศึกษาวิจัยและสื่อมวลชน จึงถือว่าได้เปรียบกว่าชุมชนวัดพระประทานพรและชุมชนบ้านนาเก่าซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอื่นๆ

อย่างไรก็ดีสำหรับนโยบายในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นั้น ได้มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งส่งผลดีต่อทั้งสามชุมชนใน อันที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมต่อไป

9. บทเรียนสำหรับชุมชนอื่น

จากผลการวิจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการ สิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนดังกล่าวมา สามารถนำไปเป็นบทเรียนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อื่นๆ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ดังต่อไปนี้

9.1 ปัจจัยภายในที่สำคัญ และมีผลอย่างมากต่อความเข้มแข็ง ของชุมชนคือ ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำโดยตำแหน่งและผู้นำแบบไม่เป็นทาง การ ดังนั้นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมีความจำเป็นอย่าง ยิ่งที่จะต้องสร้างผู้นำในการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมา วิธีการ สร้างผู้นำสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การพัฒนาผู้นำโดยตำแหน่ง ได้ แก่ ประธานและกรรมการชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนัก ในความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีความสามารถในการจัดการ สิ่งแวดล้อม การสร้างผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เช่น จัดอาสาสมัคร พิทักษ์สิ่งแวดล้อม จัดการอบรม ศึกษาดูงานให้แก่สมาชิกของชุมชนที่มี ความสนใจและมีศักยภาพเป็นต้น

9.2 ปัจจัยภายในที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วม ของประชาชนและองค์กรในชุมชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องจะต้องใช้วิธีการต่างๆ ในการกระตุ้น จูงใจ ให้ประชาชนและองค์กรภายในชุมชนเข้ามาร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด วิธีการหนึ่งที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายคือ การเริ่มจากเด็กและเยาวชนก่อน ดังเช่น โครงการธนาคารขยะของชุมชนวัดกลาง ซึ่งเด็กและเยาวชนจะช่วยเป็นตัวกลางสำคัญในการสร้างความเข้าใจและชักนำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน นอกจากนี้การชักนำกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมก็เป็นแนวทางที่ดี เนื่องจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ดังกล่าว มักมีผู้นำและสมาชิกที่มีความกระตือรือร้น และมีศักยภาพในการปฏิบัติงานสูง

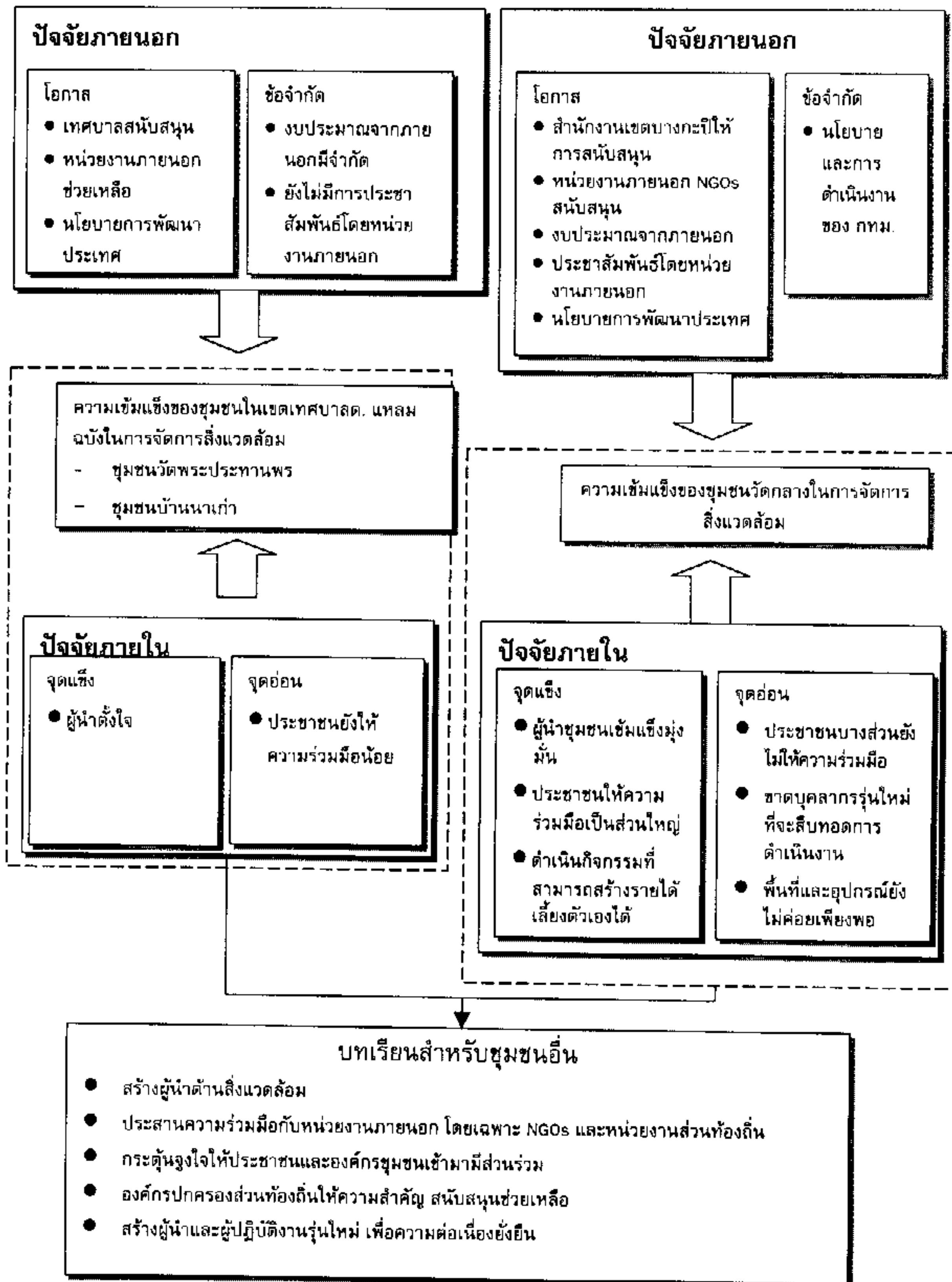
9.3 ปัจจัยภายนอกที่สำคัญและมีส่วนอย่างมากในการริเริ่มพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ดังกรณีของชุมชนวัดกลาง คือ องค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและชุมชนเองควรจะประสานความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน โดยพิจารณาองค์กรที่มีผลงานสร้างสรรค์และมีประสบการณ์ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นอันดับแรก องค์กรพัฒนาเอกชนดังกล่าว จะสามารถช่วยสนับสนุนส่งเสริมชุมชนได้หลายด้าน ทั้งทางด้านวิชาการ การประสานกับหน่วยงานต่างๆ การเข้ามาช่วยพัฒนาผู้นำและสมาชิกของชุมชน รวมทั้งเป็นผู้ช่วยเหลือในการแสวงหาทุนจากแหล่งต่างๆ มาสนับสนุน

9.4 ในด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ก็มีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งควรจะต้องมีการกำหนดนโยบาย วางแผนและดำเนินการอย่างจริงจัง ผู้บริหาร / เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตระหนักและให้ความสำคัญกับภารกิจนี้ ขณะเดียวกันก็ควรมีการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เพียงพอ ทั้งนี้รวมถึงการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและมีการนำผลมาปรับปรุงแก้ไขวิธีการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง

9.5 ประเด็นสำคัญประการสุดท้ายที่ควรคำนึงในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือ ความต่อเนื่องยั่งยืน จากผลการศึกษาซึ่งพบว่าชุมชนวัดกลางเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับที่น่าพอใจ และเป็นแบบอย่างของชุมชนอื่นได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงความต่อเนื่อง

ยั่งยืนของความเข้มแข็งของชุมชนไปในอนาคตก็พบว่ายังเป็นห่วง
เนื่องจากบุคลากรที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม
ของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันนั้นจำกัดอยู่เฉพาะผู้นำชุมชน
ไม่กี่คน และยังไม่มีผู้นำใหม่ๆ ที่มีศักยภาพเข้ามาร่วม ถ้าหากผู้นำที่
ดำเนินกิจกรรมในปัจจุบันมีเหตุให้ต้องยุติบทบาทก็จะทำให้กิจกรรม
ต่างๆ ชะงักไปด้วย ดังนั้นถึงควรหาทางสร้างผู้นำและผู้ปฏิบัติงานด้าน
สิ่งแวดล้อมรุ่นใหม่ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมเพื่อให้มีการสืบทอดการดำเนิน
การด้านสิ่งแวดล้อมต่อไปอย่างต่อเนื่องยั่งยืน

ผลการศึกษาครั้งนี้และบทเรียนสำหรับชุมชนอื่นๆ สามารถ
สรุปได้ดังภาพต่อไปนี้



บรรณานุกรม

- กรมการปกครองและกรมการพัฒนาชุมชน. 2543. 21 คำถามเกี่ยวกับประชาคม. กระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาารักษาดินแดน กรมการปกครอง.
- การุญ ไชยแขวง. 2541. บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง. ภาคนิพนธ์ พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (โครงการบัณฑิตศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กองวิชาการและแผนงาน, เทศบาลตำบลแหลมฉบัง. 2545. แผนพัฒนาประจำปี 2545 เทศบาลตำบลแหลมฉบัง.
- นันทนา ท่วมยิ้ม. 2543. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลเรื่องการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตย : ศึกษากรณี รายการโทรทัศน์ รอบภูมิภาค. สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ที่วราชอาณาจักร.
- บัณฑิต เอื้อวัฒนานุกุล. 2544. บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีต่อประชาคมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน : ศึกษากรณีมูลนิธิอภัยเมืองน่าน. สารนิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บัณฑิต เอื้อวัฒนานุกุลและไพฑูริย์ สุขเกิด. 2544. การมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน และธนาคารขยะเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- ยุทธสิทธิ์ ปานภูมิ. 2540. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ศึกษากรณีกลุ่มออมทรัพย์ในเขตเทศบาลนครสวรรค์. ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมหมาย สาททรัพย์. 2542. ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณีชุมชนศิระอะโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน. 2543. รายงานการวิจัยความเข้ม
 แข็งของชุมชนและประชาคมสุขภาพ. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544ก. รายงานการ
 ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้
 ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร.
- 2544ข. รายงานฉบับสมบูรณ์การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความ
 เข้มแข็งขององค์กรธุรกิจชุมชน/สมาคมพัฒนาสังคม.สถาบันบัณฑิตพัฒน-
 บริหารศาสตร์.มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุมล ประพันธ์วัฒนะ. 2543. ความเห็นประธานกรรมการบริหารขององค์การบริหาร
 ส่วนตำบลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี
 จังหวัดฉะเชิงเทรา. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศูนย์เรียนรู้ธนาคารวัสดุไซเคิล. 2544ก. ชุมชนวัดกลาง (ลาดพร้าว ซอย 132).
 กรุงเทพมหานคร. (เอกสารเผยแพร่).
- ศูนย์เรียนรู้ธนาคารวัสดุไซเคิล. 2544ข. คู่มือดำเนินการธนาคารวัสดุไซเคิล.
 กรุงเทพมหานคร.
- อุมาพร ผาทอง. 2544. ความเข้มแข็งของประชาคมตำบลในทัศนะขององค์กรชุม
 ชน ตำบลบางนมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ภาคนิพนธ์
 ศิลปศาสตร
 มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
